

BANKARSTVO EU I SCG - KONGRUENTNOST I KOMPATIBILNOST -

ŽIVOTA RISTIĆ *

Apstrakt: U savremenom bankarstvu tržišno najrazvijenijih zemalja sveta potpuno je napušteno konzervativno bankarstvo, tako da institucionalno-organizaciona forma ima minoritetnu ulogu. U radu se analizira kongruentnost i kompatibilnosti bankarstva SCG sa bankarstvom najrazvijenijih tržišnih privreda, prvenstveno SAD i EU, i to s funkcionalnog aspekta (portfolio investiranja) ovih sistema, a ne s aspekta njihove organizaciono-institucionalne strukture.

Ključne reči: bankarstvo, banka, direktive EU, multinacionalna banka, trgovački obliž limit.

Abstract: In the contemporary banking trade the most development countries in the world, it is totally unattended conservative banking, so that institutional-organizational form has minority role. In this article it is analyzed congregation and compatibility of banking in SCG with banking of the most development trade economies, primarily in USA and EU, and from the functional aspect (portfolio of investment) of those systems, and not from aspect of their organization-institutional structure.

Key Words: Banking, bank, directive EU, multinational bank, trade oblige limit.

(UDC: 330.85; JEL classification: G 21, E 58; Original scientific paper; Received: June 21, 2005)

I Uvodne napomene

Za analizu kongruentnost i kompatibilnosti bankarstva SCG sa bankarstvom EU korišćeni su bankarski sistemi Srbije i Crne Gore kao i bankarski sistemi najrazvijenijih tržišnih privreda, a pre svega, aktuelni bankarski sistemi SAD-a i Evropske unije, kao dominirajući sistemi sveta. Pri tom je primarni značaj dat funkcionalnom aspektu, odnosno portfolio investiranja ovih sistema a ne njihovoj organizaciono-institucionalnoj strukturi.¹ Ovo zato što obrada

ovih bankarskih sistema, izvršena sa aspekta institucionalno-organizacionih strukture, odnosno vrste banaka koje dominiraju u anglosaksonskim i/ili evropskim nacionalnim bankarskim sistemima, u savremenom smislu reči, predstavlja iracionalni verbalizam i nepotrebno ponavljanje. To, pre svega, znači da danas nije važna organizaciono-institucionalna forma banke, već njena struktura portfolio investiranja, odnosno njena funkcionalna pozicioniranost na globalizovanim svetskim finansijskim tržištima, na kojima su slobodno, jednako, kompatibilno i konkurentno prisutne sve savremeno organizovane i tržišno orijentisane banke SAD-a, Kanade, Velike Britanije, Evropske unije, Švajcarske i Japana.²

* Doktor ekonomskih nauka, redovni profesor na Ekonomskom fakultetu u Beogradu.

¹ Opravdanje za takav pristup nalazi se u velikom broju činjenica od kojih bi kao najvažnije mogle biti sledeće:

Prvo: Organizaciono-institucionalne razlike između nacionalnih bankarskih sistema razvijenih zemalja tržišne privrede predstavljaju davnu prošlost i samo sa istorijskog aspekta posmatrano imaju neku istraživačku vrednost. To znači da danas praktično nema razlike između nacionalnog bankarstva, na primer SAD-a, kao predstavnika tzv. anglo-saksonskog bankarstva u kome dominira investiciono bankarstvo sa ritejl i korporativnom bankom i, na primer, bankarstva EU kao predstavnika tzv. Evropsko-kontinentalnog bankarstva u kome dominira univerzalna banka i štedionica. Dakle, organizaciono-institucionalne razlike između ova dva nacionalna bankarska sistema su postojale, ali samo u okviru konzervativne etape razvoja bankarstva. Sa današnje tačke gledišta, ta faza razvoja bankarstva u ovim zemljama pripada davnoj prošlosti;

Drugo: U savremenoj tržišnoj bankarskoj industriji, u savremenom bankarskom poslovanju i, uopšte, u savremenom bankarskom naučnom i stručnom istraživanju i stvaralaštvu organizaciono-institucionalnoj formi se pridaje formalni i sekundarni značaj;

Treće: U savremenom procesu internacionalne regulacije i nacionalne deregulacije, kao i u procesu tržišne globalizacije, iracionalno je, a pre svega, neopravdano govoriti, pisati i istraživati organizaciono-institucionalne sličnosti ili razlike između pojedinih nacionalnih bankarskih sistema razvijenih zemalja tržišne privrede.

² Kratak osvrt na dvadesetak osnovnih finansijskih i bankarskih direktiva (videti:

http://europa.eu.int/index_en.htm)

To su bili krucijalni razlozi zbog kojih je svaki nacionalni sistem u ovim tržišno najrazvijenijim zemljama sveta potpuno napustio fazu konzervativnog bankarstva, u okviru koje je institucionalno-organizaciona forma imala uticajnu ulogu i snažno zakoračio u fazu razvoja savremenog bankarstva u kome institucionalno-organizaciona forma ima minoritetnu ulogu. Na taj način, ranije postojeće i naširoko diskutovane razlike između, na primer depozitne, komercijalne i investicione banke kao tipičnih predstavnika anglosaksonskog bankarskog koncepta u SAD-u, na jednoj, i univerzalne banke u EU, kao tipičnog predstavnika evropskog bankarskog koncepta, na drugoj strani, su prosto nestale, a teoretske i iracionalne rasprave o prednostima i manama jedne organizaciono-institucionalne vrste banke nad drugom, otišle su u istoriju i zaborav. I to podjednako kako rasprave o sličnostima i razlikama, tako i rasprave o prednostima i manama.

U savremenim uslovima tržišno razvijene bankarske industrije, sa dominantnom ulogom bankarske funkcije u procesu rada i stvaralaštva, prestale su biti značajne, ili su prosto rečeno nestale, organizaciono-institucionalne granice koje su ranije dominirale između depozitno-investicionih i univerzalnih banaka. Sve banke u funkcionalnom pogledu tako postaju, ako ne iste, a ono sigurno veoma slične.

II Bankarska industrija Evropske Unije

1. Osnovni pristup

Dosadašnje tradicionalno shvatanje pojma banke i bankarskog poslovanja je u svim zemljama Evropske Unije u osnovi napušteno zbog njegovog konzervativizma i prilagođeno novim zahtevima vremena i savremenim potrebama globalnog nacionalnog i internacionalnog finansijskog tržišta. Saglasno tome, u bankarskim sistemima EU-a, organizovanim na savremenim tržišnim principima, funkcioniše jedan sasvim novi tip moderne banke koja ima veoma mali broj

---

na kojima se zasniva savremena bankarska industrija Evropske unije, ukazuje upravo na činjenicu koliko se mali značaj pridaje organizacionoj strukturi banke a koliko velika važnost njenom tržišnom pozicioniranju, ne samo na jedinstvenom evropskom, već i na globalizovanom svetskom bankarsko-finansijskom tržištu.

dodirnih tačaka sa tipom banke koji je u tim sistemima postojao i funkcionisao sve do šezdesetih godina prošlog veka. To je upravo potpuno nova savremena banka tržišnog tipa, čija je osnovna delatnost emisija i plasman bankarskih proizvoda na tržišno-preduzetničkim principima.

Savremena banka tržišnog tipa je, znači, ona poslovna banka koja svoj bankarski proizvod kao rezultat njene osnovne delatnosti plasira na finansijskom tržištu, putem i preko koga ostvaruje dobit ili gubitak, pri čemu, veća ili manja dobit moraju biti isključivo i jedino rezultanta:

- većeg ili manjeg kvaliteta i kvantiteta bankarskog proizvoda prihvaćenog i legalno realizovanog na konkurentnom finansijskom tržištu i
- dobrog ili lošeg organizovanja, upravljanja i rukovođenja procesom kreacije, emisije i plasmana svojih bankarskih proizvoda.

Analizom ove definicije lako je uočiti postojanje velikih razlika u tematskom, motivacionom, organizacionom i funkcionalnom smislu između tradicionalnog tipa banke i savremenog tržišnog tipa banke, odnosno između bankarske industrije i uslužnog bankarstva. Iz takvog shvatanja koncepta savremene banke proizilazi i čitav niz relevantnih činjenica koje govore o njenim kvalitativnim prednostima u odnosu na klasičan tip banke.

2. Zakonska regulativa – direktive EU-a kao reperi procesa harmonizacije bankarsko-finansijskih sistema SCG i EU

2.1 Direktive EU na području jedinstvenog regulisanja kretanja novca i kapitala i poslovanja zvaničnih pravnih lica i privrednih subjekata (OGAW) kao učesnika u trgovini na jedinstvenim evropskim bankarskim i finansijskim tržištima

Osnovne i najvažnije direktive EU, kojima se u svim članicama EU na jedinstven način reguliše sloboda protoka novca i kapitala, kao i ponašanje i poslovanje svih zvaničnih pravnih lica i privrednih subjekata - skraćeno u direktivama nazvanih OGAW - kao učesnika u poslovnim transakcijama na jedinstvenim evropskim bankarskim i finansijskim tržištima su:

1. Direktiva Saveta EU br. 77/780/EWG od 12.12.1977 ("Službeni list EU br. L 322/30 od 17.12.1999) u vezi sa uskladjivanjem ekonomskih, pravnih i upravnih propisa koji se odnose na organizaciju i način obavljanja

- bankarsko-industrijske i trgovačko-dilersko-brokerske delatnosti od strane banaka i drugih finansijskih institucija.
2. Direktiva Saveta EU br. 85/611/EEG od 20.12.1985 ("Službeni list EU" br. L.375/3 od 31.12.1985) o liberalizaciji slobodnog kretanja kapitala i o uskladjivanju pravnih i upravnih propisa koji se odnose na oficijelne učesnike (OGAW-e) u transakcijama kapitalom i hartijama od vrednosti, kao i u oblasti zajedničkih ulaganja.
  3. Direktiva Saveta EU br. 86/635/EEG od 8.12.1986 ("Službeni list EU" br. L.372/1 od 31.12.1986) o reviziji i o knjigovodstvu, završnom računu i konsolidovanom bilansu stanja i uspeha banaka i drugih finansijskih institucija.
  4. Direktiva Saveta EU br. 89/646/EEG od 15.12.1989 ("Službeni list EU" br. 386/1 od 30.12.1989) o izmenama i dopunama direktive br. 77/780, u vezi sa uskladjivanjem ekonomskih, pravnih i upravnih propisa koji se odnose na organizaciju i način obavljanja bankarsko-industrijske i trgovačko-dilersko-brokerske delatnosti od strane banaka i drugih finansijskih institucija.
  5. Direktiva Saveta EU br. 89/647 od 18.12.1989 ("Službeni list EU" br. 386/2 od 30.12.1989) o koeficijentu solventnosti banaka i drugih finansijskih institucija.

Odredbe svih ovih direktiva moraju biti dosledno inkorporirane u nacionalne zakone članica EU. Ta inkorporacija u SR Nemačkoj, na primer, izvršena je donošenjem izmena i dopuna Zakona o kreditnim institucijama (Savezni službeni list - Bgd br. 1.I od 16.12.1986) kako se zvanično naziva nemački zakon o bankama i drugim finansijskim institucijama. Ovim izmenama i dopunama organizacija i poslovanje banaka u SR Nemačkoj u potpunosti je usaglašeno sa direktivama EU-a kao i sa drugim nacionalnim bankarskim sistemima članica EU. Ta jedinstvena regulativa na celom evropskom jedinstvenom tržišnom prostoru odnosi se, pre svega, na:

- jedinstveni status svih učesnika,
- jedinstvena prava i obaveze u poslovnim odnosima,
- slobodno kretanje novca, deviza i kapitala,
- zajedničku monetarnu, kreditnu i deviznu politiku,
- zajednički nacionalni novac,

- jedinstveni način dobijanja dozvole za rad banaka i drugih finansijskih i dilersko-brokerskih institucija kao učesnika na evropskim bankarskim i finansijskim tržištima,
- jedinstvena pravila obavljanja bankarske i finansijske trgovine na celom području EU od strane banaka kao osnovnih učesnika i od strane diler-brokera kao specijalizovanih učesnika na evropskim bankarskim i finansijskim tržištima (banke kao učesnice moraju da napuste staru praksu u diling poslovima i da u novim uslovima organizuju posebne dilersko-brokerske laboratorije ili pak svoje samostalne banke koje će imati licence za obavljanje bankarske i finansijske trgovine),
- jedinstven nadzor i sankcioni instrumentarij,
- jedinstvene i harmonizovane ne samo zakone, već i sva podzakonska akta i druge propise.

Zahvaljujući implementaciji ovih direktiva, bankarsko-finansijska delatnost je na nacionalnom nivou ograničena samo na kreditno-depozitnom tržištu, dok je na svim drugim finansijskim tržištima, a pre svega na tržištu novca, deviza i kapitala, postala nadnacionalna i jedinstvena. Na taj način je bankarsko-finansijska industrija u svemu (osim u kreditno-depozitnoj funkciji) izjednačena sa trgovačko-finansijskom delatnošću na jedinstvenim evropskim bankarskim i finansijskim tržištima. Time je, između ostalog, izvršena i demonopolizacija banaka na tim tržištima.

2.2 Direktive eu na području izdavanja dozvola za emitovanje hartija od vrednosti, izrade i objavljivanja prospekta emisije, kao i na području izdavanja dozvola za berzansku zvaničnu, regulisanu i slobodnu trgovinu emitovanim hartijama od vrednosti

Osnovne i najvažnije direktive EU kojima se u svim zemljama - članicama EU, na jedinstven način regulišu procedura, način i uslovi izdavanja dozvola za emitovanje hartija od vrednosti, za izradu i objavljivanje prospekta emisije kao i procedura, način i uslovi izdavanja dozvola za berzansku zvaničnu, regulisanu i slobodnu trgovinu emitovanim hartijama od vrednosti su:

1. Direktiva Saveta EU br. 79/279/EEZ od 5.3.1979. ("Službeni list EU" br. L.66 od 16.3.79) o uskladjivanju uslova emisije hartija od vrednosti za javni upis na tržištima hartija od vrednosti. - Prečišćen tekst saglasno Direktivama Saveta EU izmenama i dopunama od

- 24.5.79 ("Službeni list" br. 293/90), od 3.3.82 ("Službeni list" br. 62/23) i od 12.6.85 ("Službeni list" br. 302/157).
2. Direktiva Saveta EU br. 89/298/EWG od 17.4.1989 ("Službeni list EU" br. L 124/8 od 5.5.89) o usklađivanju uslova za izradu, kontrolu i umnožavanje prospekta koji se u slučaju javnih ponuda hartija od vrednosti mora javno objaviti.
  3. Direktiva Saveta EU br. 80/390/EWG od 17.3.1980 ("Službeni list EU" br. L 100 od 17.4.80) o usklađivanju uslova za izradu, kontrolu i umnožavanja prospekta koji mora biti javno objavljen kada su emitovane hartije od vrednosti predmet trgovanja na tržištima hartija od vrednosti. - Prečišćen tekst saglasno direktivama Saveta EU o izmenama i dopunama od 3.3.82. ("Službeni list" br. 62/22) i od 22.6.87 ("Službeni list" br. 185/81).
  4. Direktiva Saveta EU br. 82/121/EWG od 15.2.1982 ("Službeni list EU" br. L 48 od 20.2.82) o usaglašavanju informacija koje informativne firme moraju koristiti u oglašavanju akcija i drugih hartija od vrednosti kojima se trguje na zvaničnim, regulisanim i slobodnim finansijskim berzanskim tržištima.

Odredbe svih ovih direktiva, kao i u slučaju prethodnih, su dosledno inkorporirane u nacionalne berzanske zakone članica EU. Ta inkorporacija u SR Nemačkoj je izvršena:

- izmenama i dopunama Zakona o berzama od 11. jula 1989 (BGB 1, I 1412) kao i novim Zakonom o regulisanju postupka, načina i uslova izdavanja dozvola za emitovanje hartija od vrednosti, od 16.12.86 (BGB 1, I, 2478),
- novim Zakonom o prospektima i novim Zakonom o davanju dozvola za trgovinu na zvaničnom, regulisanom i slobodnom berzanskom tržištu (BGB 1 2749) od 13.12.1998.
- novim pravilnicima i drugim podzakonskim aktima berzanskog prava.

Ovim direktivama je potenciran i regulisan značaj daljeg razvoja jedinstvenih berzi i jedinstvene finansijske trgovine svake članice EU koja je odredbe svojih zakona o berzama usaglasila sa novim odredbama svih donetih direktiva Evropske Unije. Tako, na primer, za razvoj nemačkih berzi od posebnog značaja je bilo to što su od samog početka stupanja na snagu direktiva za berze na celoj teritoriji SR Nemačke važili jedinstveni propisi Zakona o berzama. Osam nemačkih berzi su u tom periodu uspešno saradivale, pri čemu je koordinacija o najvažnijim pitanjima

spadala u delokrug rada udruženja nemačkih berzi.

Direktivama Evropske Unije je propisan i jedinstveni postupak, uslovi i način rada članica EU pri izradi i javnom objavljivanju emisionog prospekta, pri međusobnoj saradnji i priznavanju već emitovanih prospekta i hartija od vrednosti, kao i o mogućnostima priznavanja prospekta iz trećih zemalja - nečlanica EU. Osim toga, ovim direktivama je na jedinstven način regulisana i sveukupna problematika u vezi sa izdavanjem dozvole za zvaničnu, regulisanu i slobodnu berzansku trgovinu, kao i postupak, način, uslovi i pravila obavljanja te trgovine.

Zahvaljujući implementaciji svih ovih direktiva, berzanska odnosno ukupna finansijska trgovina definisana kao dilersko-brokerska delatnost postaje osnovni nosilac privrednog razvoja i izvor nacionalnog bogatstva svih članica EU. Istovremeno to postaje potvrda opravdanosti Rimskog ugovora o osnivanju EZ kao i celishodnosti zamene nacionalnih finansijskih tržišta nadnacionalnim i jedinstvenim.

2.3 Direktive EU na području regulative u oblasti bilansiranja, računovodstva i revizije

Savet Evropske Unije je posebnim direktivama obavezao članice EU da one, istovremeno i paralelno sa harmonizacijom svojih bankarsko-finansijskih sistema, harmonizuju i propise iz drugih sistema koji se adekvatno primenjuju i na bankarsko-finansijski sistem, a pre svega propise u oblasti bilansiranja, računovodstva i revizije. Ova problematika našla se tako u nekoliko osnovnih direktiva i to:

- bilansiranje, računovodstvo i revizija kod društava i drugih pravnih lica osnovanih u prosto formi (4. Direktiva EU),
- bilansiranje, računovodstvo i revizija kod korporativnih pravnih lica i složenih društava - konsolidovani bilans (7. Direktiva EU),
- smernica o revizorima (8-ma Direktiva EU).

Nemački zakonodavac je Zakonom o sprovođenju 4, 7. i 8 Direktive Saveta Evropske unije, za usaglašavanje privredno-obligacionog prava od 19. decembra 1985. godine, ovim direktivama dao zakonsku snagu (Zakon o direktivama za bilansiranje, računovodstvo i reviziju (BGB1. i, str. 2335). Propisi iz 4. i 7. direktive uvršteni su u novu, treću knjigu Trgovačkog zakonika. Ovde su sadržani svi značajni propisi o izradi, kontroli i prikazivanju bilansa izmenjeni u skladu sa direktivama Evropske Unije. Ova nova

UPRAVA BANKE

GENERALNI DIREKTOR + ODBORI*

IZVRŠNI DIREKTORI + SEKRETARIJATI

<i>Sektorbankarskih proizvoda</i>	<i>Sektor trgovine – diling-</i>	<i>Sektor usluga</i>
-Odeljenje kreacije i proizvodnje fin. proizvoda (standardizacije i kodifikacije)	Disponibilitet	-Odeljenje rizičnih plasmana
-Odeljenje domaćih i stranih tržišta	Diling	-Odeljenje poslovnih aranžmana
-Odeljenje tržišne logistike (marketing i istraživanje tržišta)	Pozadinske službe	-Odeljenje za poslove organizacije, tehnologije, platnog prometa, poreza, arbitraže, prava, interne kontrole, kadrova i obrazovanja
	Centralni trezor	

* Odbori ili saveti su povremena radna tela generalnog direktora. Članovi odbora su u praksi po jedan član upravnog odbora, izvršni direktor i sekretari odbora centrale kao i svi pozvani direktori profitnih centara BANKE. Sastaju se na poziv generalnog direktora koji predsedava i ima dva glasa. Najčešći pojavni odbori su odbor za: 1. upravljanje rizikom i obliho limitima; 2. upravljanje profitnim centrima i sopstvenim preduzećima; 3. strategiju razvoja i bankarske kalkulacije; 4. personalna i menadžment pitanja; 5. internu kontrolu i reviziju; 6. odnose sa javnošću.

KUPOPRODAJNI PROFITNI CENTRI

-BANKE-FILIJALE I AGENCIJE-

- *Bankarski portfolio timovi*: menadžer, disponent i portfolio menadžeri, seniori, juniori, asistenti i serviseri;
- *Bankarski investicioni savetnici, slobodni aranžeri i poslovni akviziteri*;
- *Trežor bankari*: blagajnici, asistenti i serviseri.

pravila utiču dakle i na izmene kod prikazivanja podataka u prospektu, a u vezi sa godišnjim bilansom, porodičnim izveštajem, obračunom i sl.

3. Osnovne karakteristike bankarske industrije Evropske Unije

Najvažnije karakteristike savremene banke EU, koncipirane na temelju i na principima regulative sadržane u EU direktivama, mogle bi biti sledeće:

1.
  - savremeni menadžment koji kolektivno rukovodi i upravlja bankom i čiji se kvalitet rada ocenjuje jedino i isključivo visinom neto dohodovne stope ostvarene legalnim plasmanom svojih proizvoda na konkurentnom nacionalnim i nadnacionalnim finansijskim tržištima kao i;
  - profesionalni bankarski portfolio menadžeri i drugi profesionalci kao zbir pojedinaca-ban-

kara koji kolektivno, a svojom pojedinačnom prezentacijom i aktivnošću realizuju plasman proizvoda banke na finansijskom tržištu i čiji se kvalitet rada ocenjuje, jedino i isključivo, njihovim pojedinačno ostvarenim stepenom lojalnosti i zaštite interesa banke i investitora;

2.

- savremena organizacija, tehnologija i kontrola procesa kreacije, emisije i plasmana bankarskog proizvoda, kao jedinstvenog i zajedničkog procesa rada menadžmenta i profesionalnog bankarskog kadra usmerenog u pravcu ostvarivanja što većeg stepena konkurentne sposobnosti i strateških principa poslovne politike, a sve to radi uvećavanja sopstvene imovine i ukupnog narodnog bogatstva;

3.

- tržišna poslovna politika i strategija razvoja

Savremeni menadžment, odnosno poslovno rukovodstvo banke, u novom tržišnom okruženju, ima prevashodno zadatak da, koristeći sve povoljnosti i prednosti tržišnog privređivanja, ruko-

vodi procesom rada i emisijom bankarskih proizvoda, koje će plasirati na finansijskom tržištu čime će se omogućiti investitorima, banci i i njenim vlasnicima što veća neto zarada-dobit. Ovo, pre svega, zato što se veličinom ostvarene zarade, tj. neto dobiti u principu i meri uspešnost poslovnog rukovodstva, odnosno menadžmenta banke. Savremeni menadžment kao poslovni moral banke predstavlja, u stvari i oživotvorenje svih strateških poslovnih premisa, na kojima je projektovana, doneta i realizovana tržišna poslovna politika i strategija.

Organizacija i tehnologija rada savremene banke EU najbolje je vidljiva iz šematskog prikaza uobičajenog organomatika uprave i kupoprodajnih profitnih centara jedne banke.

Iz datog prikaza organomatika može se izvući zaključak da banka koja pretenduje na uspeh u savremenim tržišnim uslovima mora biti tržišno konkurentna, optimalno standardizovana, racionalno i savremeno organizovana i tehnološki opremljena, odnosno prilagođena tržišnim uslovima koji se od strane aktuelnog finansijskog tržišta postavljaju.

Tržišna poslovna politika i strategija savremene banke predstavlja skup poslovnih mera i aktivnosti kojima se kreira, emituje i na tržištu plasira proizvod banke koji na tom tržištu ima pozitivnu neto tražnju, neto cenu i neto dobit. Tako definisana poslovna politika u operativnom smislu je makro i mikro prostorno i vremenski ograničena. Makro prostorna ograničenost se odnosi na kreaciju, emisiju i plasman proizvoda banke na nacionalnim i na jednom ili na više internacionalnih finansijskih tržišta, a mikro prostorna ograničenost se odnosi na pojedinačne tržišne portfolio segmente (tržište novca, eskonta, lombarda, deviza, kapitala, akcija, zajmova, kredita, depozita i sl.) ciljno izabranih od strane banke.

Makro vremenska ograničenost se odnosi na kreaciju, emisiju i plasman proizvoda banke na trogodišnji, petogodišnji i desetogodišnji vremenski period njenog nastupa na regionalnim i globalizovanim finansijskim tržištima, a mikro vremenska ograničenost na godišnje, kvartalne i dnevne nastupe banke na pojedinačnim segmentima finansijskih tržišta. Makro i mikro prostorna ograničenost, kao i mikro vremenska ograničenost, daju poslovnoj politici banke sadržaj i karakter tekuće poslovne politike, a makro vremenska ograničenost sadržaj i karakter razvojne poslovne strategije banke.

Prema tome, tekuća i razvojna poslovna politika i strategija banke je u stvari, inventar mera i

poslovnih aktivnosti kojima se definiše tržišna situacija-stanje ponude i tražnje za određenim bankarskim proizvodima; kratkoročna i dugoročna tržišna konjunktura; tržišna prognoza i tržišne oscilacije, nakon čega se, na osnovu dobijenih rezultata, pristupa kreaciji, emisiji i plasmanu proizvoda banke. To praktično znači da je operacionalizacija tekuće i razvojne poslovne politike i strategije banke trajan proces poslovnih aktivnosti koji se sastoji u neprekidnom kreativnom noveliranju, korigovanju, prepakivanju, obogaćivanju i prilagođavanju proizvoda banke potrebama tržišne tražnje i finansijskih kupac-investitora, vlasnika novca, deviza i kapitala i preduzetnika, korisnika novca, deviza i kapitala. To dalje znači da pod pojmom razvojne politike i strategije banke ne treba podrazumevati finansiranje investicija, razvojnih programa i proširene reprodukcije, što se u tržišnim uslovima ostvaruje tekućom politikom banke, već isključivo strategiju dugoročnog razvoja banke i njenu adaptaciju zahtevima tržišta na duži rok.

Tržišni koncept poslovne politike banke podrazumeva jedinstvo tekuće i razvojne poslovne politike, kao i strategiju nastupa i sticanja konkurentnih prednosti na finansijskom tržištu. On podrazumeva takođe i neraskidivo jedinstvo tekuće poslovne politike sa svim njenim pratećim poslovnim dokumentima, a pre svega, sa: bankarskim kalkulacijama koje omogućavaju banci potpuno obezbeđenje od cenovnog rizika (kupuju skuplje, a prodaje jeftinije - više plati nego što naplati); metodologijom i principima upravljanja aktivom i pasivom banke, što omogućava banci korišćenje tržišne konjunktura (jeftinija pasiva - bolja tržišna pozicija na finansijskom tržištu ili, na primer, veći prinos na eskontnom tržištu, bolja pozicija na kreditnom tržištu i sl.); politikom prestrukturiranja plasmana kojom se banka uspešno obezbeđuje od rizika nelikvidnosti; opštim i posebnim uslovima poslovanja, koji omogućavaju banci javni nastup (to su jedina javna dokumenta savremene banke za razliku od većine ostalih opštih i poslovnih akata) prema postojećoj i potencijalnoj klijenteli na finansijskom tržištu; i sa kontokorentnim odnosima sa klijentelom i drugim bankama, koji omogućavaju savremenoj banci tržišnu i efikasnu primenu instrumenata poslovne politike banke.

Bez jedinstva poslovne politike sa svim ovim pratećim dokumentima, nezamisliv je tržišni koncept poslovne politike savremene banke, jer banka u tom slučaju nema nikakvih poslovnih garancija za uspeh, poslovno je dezorijentisana i jednostavno radi "u magli i napamet", bez strate-

škog cilja, poslovne računice i bankarskih tržišnih principa. Tržišni koncept pratećih dokumenata poslovne politike banke podrazumeva i ponudu (aktivu) onih proizvoda banke koji se traže i na onim segmentima finansijskog tržišta na kojima imaju kupca. I obrnuto, podrazumeva tražnju (pasivu) za onim proizvodima banke koji se nude i sa onih segmenata finansijskog tržišta na kojima ima prodavaca, tj. investitora. Na kraju, tržišni koncept poslovne politike savremene banke podrazumeva i optimalno-konkurentnu cenu koštanja, kao i utvrđivanje trgovačkih obli- go limita za svakog svog klijenta posebno.

Trgovački obli- go limit predstavlja maksimalan iznos otvorene pozicije koju banka može imati kao neto potraživanje od svakog pojedinačnog klijenta. To, dakle, nije kreditni limit iako sa njim ima određenih sličnosti, već isključivo trgovački limit, unutar koga klijent sa bankom može trgovati, tj. kupovati i prodavati standardizovane proizvode i stvarati i preuzimati materijalne obaveze bez prethodno položenog gotovinskog pokrića i/ili izvršenog osiguranja. Saglasno tome, trgovački obli- go limit predstavlja izraz međusobnog poverenja i obostranog interesa kupoprodajnih partnera i kao takav sadrži u sebi sve vrste poslovnog rizika, što ga jedino čini sličnim sa svakom drugom vrstom limita, a pre svega, sa kreditnim limitom. Trgovački obli- go limit u tržišnoj teoriji i praksi znači pravo banke da prihvati izjavu klijenta da će svoje obaveze preuzete iz obavljene transakcije sa njim, tačno, na vreme, bezuslovno i bez suda, izvršiti na način i pod ugovorenim uslovima i to, kako obaveze plaćanja i vraćanja, tako i obaveze drugog činjenja, znači sve obaveze koje sa sobom nose bilo koju vrstu poslovnog rizika. Pri tom banka ima pravo, ali ne i obavezu da to uradi.

Odluku o visini trgovačkog limita za svakog pojedinačnog klijenta donosi nadležni organ banke na predlog diler-brokera kao generalno ovlašćenih lica banke za poslove trgovine proizvodima na finansijskim tržištima. Oni mogu imati i druge nazive kao, na primer, portfolio menadžeri, bankarski operativni menadžeri, trezor menadžeri i sl., a odgovornost za eventualne negativne posledice i za njenu pravovaljanu primenu je isključivo u nadležnosti dilera-brokera banke kao jedino ovlašćenih lica za trgovinu njenim proizvodima na finansijskim tržištima.

Metodologija i način utvrđivanja visine trgovačkih limita se umnogome razlikuju od metodologije i načina utvrđivanja svakog drugog limita. Najvažnije od tih razlika mogle bi biti sledeće:

1. Trgovački limit se utvrđuje, pre svega, primenom principa tržišne valorizacije svake vrste poslovnog rizika, odnosno preuzete obaveze kao i mogućnošću tržišnog osiguranja od eventualno nastupajućeg rizika, odnosno neizvršene obaveze. Ovako utvrđen trgovački limit se zatim dograđuje i upotpunjuje primenom konvencionalnih metoda i vrednosnih pokazatelja o finansijskom položaju i poslovnoj i kreditnoj sposobnosti klijenta. Svi drugi limiti se, znači, utvrđuju konvencionalnom metodologijom pri čemu se eventualna primena principa tržišne valorizacije vrši naknadno tek kada je rizik nastao, i to uz aktivnost i odgovornost, ne onih koji su limit predlagali ili utvrdili, već od strane trećih lica;

2. Utvrđivanje trgovačkih limita primenom principa tržišne valorizacije pruža mogućnost:

- permanentne kontrole stanja i visine preuzetog rizika, putem promptnog utvrđivanja tržišne vrednosti preuzete obaveze klijenta i to na bilo koji način - njenom efektivnom prodajom i/ili - testiranjem tržišne tražnje i njenom cenom koštanja, što je u primeru primene konvencionalnog načina nemoguće;
- obezbeđenja-osiguranja od eventualno nastalog ili nastajućeg poslovnog rizika putem terminskih hedžing transakcija obavljenih na jedan od mnogobrojnih tržišnih načina, što je u primeru primene konvencionalnih principa neefikasno i teško izvodljivo i
- mogućnost uspešne i koordinirajuće primene i brzog korišćenja svih podataka, informacija i drugih vrednosti dobijenih konvencionalnim načinom utvrđivanja limita i poslovnog rizika, što obrnuto posmatrano nije slučaj;

3. Postupak utvrđivanja trgovačkih limita primenom principa tržišne valorizacije se karakteriše sledećim najvažnijim poslovnim karakteristikama:

- maksimalno je tržišan i savremen;
- veoma je dinamičan i efikasan;
- optimalno je objektivna, beskompromisna i veoma je jeftina i racionalna i
- kao najvažnije, veoma je tačan i precizan, pa tako i uvek aktuelan,

što je sve suprotno karakteristikama sadržanim u postupku utvrđivanja limita i poslovnog rizika konvencionalnom metodom.

Na osnovu svih ovih činjenica proizilazi zaključak da se savremena metodologija utvrđivanja obli- go limita, a time i utvrđivanje stepena

svake vrste poslovnog rizika, zasniva na primeni principa tržišne valorizacije⁶.

4. Tendencije u daljem razvoju bankarstva EU-a

U zemljama EU, početkom 60-tih godina prošlog veka, do tada konzervativno bankarstvo, zamenjeno je savremenim tržišnim bankarstvom. Savremena banka u ovim zemljama je shvatila: da zbog jake konkurencije i pada stope profita uz stalni porast troškova poslovanja, inovacije na području bankarskih proizvoda nisu dovoljna garancija njenog opstanka na sve oštrijem finansijskom tržištu koje se globalizuje, internacionalizuje i integriše na nadnacionalnom nivou. Iz tih razloga savremena banka, u strategiji i filozofiji svoje poslovne politike, napušta politiku plasmana pojedinačnih bankarskih proizvoda (npr. platnih kartica, čekova, bank-automata, konto-korentnih aranžmana i slično), namenjenih za bogatu ili običnu klijentelu, za klijentelu na selu ili u gradu i svoju strategiju razvoja zasniva na portfolio investiranju odnosno na kreaciji, proizvodnji i plasmanu tržišno segmentiranih bankarskih portfolia koji će biti uspešno apsorbirani na novčanim i deviznim tržištima kao i na tržištima kapitala. Na taj način savremena banka u okviru portfolio investiranja kreira, proizvodi i plasira segmentirani bankarski proizvod, i to ne za poznatog kupca, već za tržišni segment i nepoznatog kupca na njemu. To naravno ima za posledicu prestrukturiranje bilansnih pozicija i investicionih portfolia nove banke, a u vezi s tim i porast učešća pojedinih portfolia banke, uz istovremeni pad drugih portfolia u bilansu svake banke. Ovaj pad ili porast pojedinih portfolia savremene banke, isključivo rezultira iz tržišnih zahteva i osnovni je indikator za ocenu uspešnog ili neuspešnog prilagođavanja banke tržišnim uslovima i njenoj konkurentnoj poziciji na tržištu. Na primer, prema predviđanjima većeg broja istraživača savremena banka koja bude početkom druge decenije XXI veka imala u svom bilansu kreditno-depozitni portfolio veći od 10% od ukupne vrednosti svoje aktive, neće moći, ne samo da uđe u novu fazu

svog razvoja, već će morati da bude preuzeta od druge banke, ili će morati da bankrotira.

Misija savremene banke na području portfolio investiranja, tj. na području kreacije, proizvodnje i plasmana segmentiranog bankarskog proizvoda, apsorbiranog od strane segmentiranog finansijskog tržišta, već u 1994. godini pokazuje određene slabe ili nedovoljno jake konkurentske prednosti i određene poslovne bolesti. To se, pre svega, odnosi na:

- poslovnu inerciju menadžmenta banke, "u prošloj godini smo dobro poslovali, treba tako i dalje nastaviti" i,
- poslovni konformizam i bankokratiju u stvaranju i održavanju stečene pozicije na tržištu, "sve što drugi rade ne mogu kao mi i ne dotiče se naše pozicije".

Opasnosti od ovih vrsta bolesti, primorale su svaku domaću banku da izlečenje potraži u konkurenciji sa uspešnom ino bankom na internacionalnom finansijskom tržištu. Proces nadnacionalne tržišne integracije, s tim u vezi, pretpostavlja multinacionalnu integraciju tržišnih interesa i konkurencije na jednoj strani, i eliminaciju uobičajenih bolesti-poslovne inercije i konformizma na drugoj strani, "planeta postaje jedno veliko tržišno bankarsko selo". To i takvo multinacionalno bankarstvo i njegovo portfolio investiranje se karakteriše elektronsko - automatizovanim procesom rada i sofisticiranim, u početku tržišno segmentiranim bankarskim procesom, a kasnije sofisticiranom celovitom bankarskom delatnošću na nacionalnom i globalizovanom svetskom finansijskom tržištu.

Elektronsko-automatizovani i digitalno-sofisticirani proces bankarske delatnosti bio je prepoznatljiv preko: automatskih bankarskih šaltera, bankomata, telefonske banke-Phone-bankinga i personalnih računara-PC internet benkinga, a u najnovije vreme, u poslednjih par godina i preko "banke u kući", ili banke na "daljinski upravljač", ili multinacionalne i globalizovane banke sa kojom je započeo XXI vek.

Osnovna ciljna postavka portfolio investiranja multinacionalne banke prevedena na profesionalni poslovni jezik podrazumeva:

- kreaciju i industrijsko-serijsku proizvodnju tržišno podobnih i konkurentnih bankarskih proizvoda i strategija;
- konkurentno ovladavanje i autonomno upravljanje segmentiranim tržišnim bankarskim procesima i strategijama;

⁶ Tržišna valorizacija kao metod utvrđivanja trgovačkog oblika limita, za razliku od konvencionalne metode, predstavlja osnovni alat svake savremene banke u postupku kontrole i upravljanja poslovnim rizicima. Međutim, bez obzira na njenu takvu važnost, tržišna valorizacija ovde neće biti šire obrađena obzirom na temetska ograničenja ovog rada.

- pouzdanu i konkurentnu prednost u pogledu ponude i cene na segmentarnom i globalizovanom finansijskom tržištu;
- dobru tržišnu poziciju i ostvarene osnovne predušlove neophodnu za autonomnu kontrolu svih vrsta bankarskih rizika i za dominantnu ulogu na području razvoja i poslovne budućnosti u granicama internacionalne ekonomije i tržišta, i
- upravljanje celovitom bankarskom delatnošću od strane klijenta i to ne njegovim odlaskom u banku, već isključivo u komunikaciji sa bankom bez prostorne i vremenske ograničenosti (iz kuće, auta, sa posla na odmoru, iz zemlje ili inostranstva i to od 00-24^h).

Tako je transformacijom savremene banke njenom inicijativom i, što je najvažnije, njenim kapitalom stvorena multinacionalna banka, kao banka nad bankama, čija je delatnost dislocirana iz banke "preko puta" u sopstvenu banku klijenta koji u njoj uspešno ostvaruje sve funkcije vlastitog bankara na celoj zemaljskoj kugli. Na taj način se:

- od bankarstva sa olovkom, preko elektronskog bankarstva došlo do bankarstva na daljinski upravljač;
- od šalterskog, korporativnog, ritail ili univerzalnog bankarstva preko digitalnog do međunarodnog i multinacionalnog bankarstva;
- od tuđeg bankarstva "preko puta", do svojeg vlastitog i "kućnog" bankarstva i
- od pripadnosti nekome i nečijem bankarstvu, do pripadnosti samome sebi i sopstvenom bankarstvu.

Na osnovu svega do sada iznetog može se nedvosmisleno zaključiti da je savremena tržišna banka u EU bila prinuđena da sopstvenom inicijativom, i svojim kapitalom, radi daljeg njenog rada i opstanka na globalizavnom finansijskom tržištu, izvrši svoju transformaciju u multinacionalnu banku kao "banku nad bankama". Ta i takva međunarodna banka koja sveukupnu bankarsku delatnost obavlja u sofisticiranom i digitalnom komunikaciono-automatizovanom radnom postupku, je u stvari vrhunski organizovana i tehnološki opremljena: bankarska industrija finansijskih proizvoda i strategija na jednoj strani, i finansijska trgovina sa tim proizvodima i strategijama, na drugoj strani. Tako koncipirana multinacionalna banka koja posluje u novim uslovima finansijskih tržišta, nezamenjiv je činioc u

procesu bankarskog stvaralaštva i dominantan nosilac tog stvaralaštva i to kako na internacionalnim tako i na nacionalnim finansijskim tržištima. Njena ažurnost nije dnevna već minutna, njena efikasnost u radu ne iskazuje se nedeljama već sekundama, njen poslovni prostor nisu šalterske mermerne hale i skupocene sale, već jednostavne, ali vrhunski tehnološki uređene industrijsko-proizvodne i trgovinske bankarske laboratorije. Multinacionalna banka ne funkcionise ni kao komercijalna ni kao investiciona ni kao univerzalna, pa saglasno tome, ona ne pripada ni anglo-saksonskom ni evropskom modelu banke, ona jednostavno predstavlja banku koja u sebi inkorporira sve što je pozitivno u oba modela sa optimalnom portfolio strukturom tržišnog investiranja.

Multinacionalna banka nema knjigovodstvo, opšte poslove, izveštajnu i analitičku službu, organizaciono, kadrovsko, evidenciono ili neko drugo od stotine mogućih odeljenja koja mora da ima svaka druga banka, ona nema ni kurira, ni poštara, ni arhivu ni AOP, niti hiljade drugih, za bankarsko stvaralaštvo nepotrebnih stvari. Ona jednostavno ima digitalno-sofisticirani i automatizovani komunikacioni proces rada za koji oprema košta mnogo manje od skupocenih mermera, lampiona, visećih plafona i stilskog nameštaja i dekora. I na kraju, ona nema organe upravljanja, sindikat, savetnike, bankarske eksperte, direktore ili bankarske činovnike, već jednostavno optimalno potreban broj profesionalnih kreatora i proizvođača finansijskih proizvoda i strategija kao i optimalni broj finansijskih trgovaca, portfolio menadžera, prokurista, odnosno optimalan broj visoko profesionalnih dispenenata, dilera-brokera i dispečera. Od njih svako radi svoj posao ali istovremeno svaki pojedinac može da radi i posao drugoga. Ako bi ovoj banci nešto od svega što nema nekada možda i zatrebalo, onda ona to što joj treba može obezbediti na tržištu usluga te vrste. Tehnologija procesiranja, programiranja i trgovanja u multinacionalnoj banci obuhvata čitav niz dnevno operativnih poslovnih aktivnosti portfolio menadžera i prokurista, odnosno dispenenata, diler-brokera i dispečera svake multi-nacionalne banke u razvijenim zemljama tržišne privrede. Sve ove aktivnosti mogu biti dnevno permanentne ili vremenski jednokratne, odnosno dinamički periodične i neproporcionalne.

III Uslužno bankarstvo Srbije i Crne Gore

1. Osnovne karakteristike aktuelnog stanja bankarsko-finansijskog sistema Srbije i Crne Gore i njegova harmonizacija sa bankarsko-finansijskim sistemom Evropske unije

- Srbija i Crna Gora sprovele su svoje nužne i preko potrebne bankarsko-finansijske reforme
- Sprovedenim reformama ostvareni su sa manje ili više uspeha, za kraće ili duže vreme, svi osnovni ciljevi u oblasti rekonstrukcije institucionalne, kapitalne, organizacione, tehnološke i kadrovske bankarsko-finansijske infrastrukture
- Funkcionalno poslovna harmonizacija i materijalno-bilansna prestrukturiranja kao dugotrajni poslovni procesi su tek u fazi početnog razvoja
- Uspješno sprovedenim reformama i aktivnim pristupom harmonizaciji, rekonstrukciji i bilansnom prestrukturiranju, koji su procesi u toku, stvoreni su svi neophodni preduslovi za postepeni prelazak sa dominantno konzervativnog na savremeni oblik bankarsko-finansijskog sektora u celini
- Rezultati ostvareni u procesu reformi i rekonstrukciji u Srbiji i Crnoj Gori pokazuju i dokazuju na potrebu harmonizacije i intenzivnog razvoja međusobne poslovne saradnje, kao i intenzivnijeg povezivanja i bržeg korišćenja višestrukih korisnosti i za Srbiju i za Crnu Goru i to u svim oblastima, a posebno u bankarstvu i finansijskoj sveri uopšte
- Tom i takvom saradnjom, koja je u prošlosti tradicionalno dominirala ovim prostorima, ostvarivanje poslovnih i životnih ciljeva i u Srbiji i u Crnoj Gori biće znatno izvesnije i vremenski kraće
- Jedan od najvažnijih ciljeva, kako Srbije tako i Crne Gore, je svakako težnja za stvaranjem i razvojem savremenog bankarsko-finansijskog sektora koji će organizaciono i funkcionalno u svemu biti kongruentan i kompatibilan bankarsko-finansijskom sektoru evropske unije
- Aktuelno stanje, koje je stvoreno pod dominirajućim uticajem anglo-saksonskog bankarsko-finansijskog koncepta (više u Crnoj Gori nego u Srbiji) je nezadovoljavajuće, ali ostvareni rezultati i dokazana potreba za ostvarivanjem sopstvenih interesa su čvrsta garancija da će se u tom bankarsko-finansijskom procesu Srbije i Crne Gore sve prepreke zajednički, a ne pojedinačno, mnogo uspješnije i za kraće vreme savladati.
- Na taj način, zajednički put Srbije i Crne Gore u savremeni evropski bankarsko-finansijski sistem će biti lakši, bolji i kraći. U tom cilju se u nastavku daje:
  - A. Pregled institucionalne bankarsko-finansijske infrastrukture i njeno učešće u finansijskoj aktivnosti SAD, EU, Srbije i Crnoj Gori
  - B. Pregled najvažnijih makro, monetarnih i bilansnih pokazatelja bankarsko-finansijskog sektora Srbije i Crne Gore
  - C. Pregled tržišne portfolio strukture konsolidovanih bilansa stanja bankarskog sektora EU i Srbije i Crne Gore
  - D. Pregled komparativnih karakteristika bankarsko-finansijskog sektora EU, Srbije i Crne Gore - sličnosti i razlike

A

Institucionalna bankarsko-finansijska struktura i njeno učešće u finansijskoj aktivni
SAD, EU i SCG

FINANSIJSKE INSTITUCIJE	SAD 2000	EU 2002	SR 2002	CG 2002
Poslovne banke	18,4	26,4	40,1	39,8
Štedionice	3,6	14,6	11,2	-
Kreditne unije	1,3	6,8	-	-
<i>Ukupno bankarski sektor</i>	<i>23,3</i>	<i>47,8</i>	<i>51,3</i>	<i>39,8</i>
Osiguranje života	8,9	16,1	12,0	11,8
Socialno i dr. osiguranja	2,4	13,7	18,1	18,8
<i>Ukupno osiguranje</i>	<i>11,3</i>	<i>29,8</i>	<i>30,1</i>	<i>30,6</i>
Privatni penzioni fondovi	12,3	9,0	0,1	0,2
Državni penzioni fondovi	6,2	11,0	7,7	8,4
<i>Ukupni penzioni fondovi</i>	<i>18,5</i>	<i>20,0</i>	<i>7,8</i>	<i>8,6</i>
Investicioni fondovi otvoreni	11,9	0,5	-	8,0
MMMF	5,6	-	-	-
Investicioni fondovi zatvoreni	0,4	0,3	1,0	2,2
REIT's	0,2	-	-	-
<i>Ukupni investicioni fondovi</i>	<i>18,1</i>	<i>0,8</i>	<i>1,0</i>	<i>10,2</i>
<i>Državne fin. institucije (gse)</i>	<i>5,9</i>	<i>0,2</i>	<i>5,6</i>	<i>9,0</i>
<i>Sekurizacija potraživanja (abs)</i>	<i>5,4</i>	-	-	-
<i>Finansijske kompanije</i>	<i>3,2</i>	-	-	-
<i>Dipotekarne fin. institucije</i>	<i>0,1</i>	<i>1,3</i>	-	-
<i>Brokeri i dileri</i>	<i>6,8</i>	<i>0,1</i>	<i>4,2</i>	<i>1,8</i>
<i>Hipotekarni pulovi</i>	<i>6,4</i>	-	-	-
<i>Funding kompanije</i>	<i>1,0</i>	-	-	-
<i>Ukupno finansijske institucije</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Izvor. Flow of Funds Accounts of the United States, FED, 2001.

Euro Area banking in the crossroads

IMF Working Paper XII/2001, str. 4-31

Web sites: www.imf.org

www.ebrd.org

www.nbs.yu

www.cb-cg.org

B

Pregled najvažnijih makro, monetarnih i bilansnih pokazatelja bankarsko-finansijskog sektora SCG na dan 31. 12. 2003. godine

u milionima € zaokruženo

<i>POKAZATELJI</i>	<i>Srbija¹</i>	<i>Crna Gora²</i>
1. Bruto društveni proizvod (bdp)	13800	1220
2. Novčana masa m 1 % gotovine : % žiralnog novca	2100 40:60	440 70:30
3. Finansijska aktiva % za banke : % osiguranje : ostali	10600 50:30:20	880 40:40:20
4. BANKARSKI SEKTOR:		
A) bilansna suma	5100	3100
B) ukupan prihod	500	300
C) kapital i rezerve	1000	50
D) krediti i depoziti	4000	2700
E) štednja u nacionalnom novcu	210	20
PROCENTUALNA UČEŠĆA		
A) bilansna suma : BDP	37%	26%
B) ukupan prihod : BDP	4%	3%
C) kapital i rezerve : BDP	7%	4%
D) krediti i depoziti : HoV	80:20	87:13
E) štednja u nacionalnom novcu: M1	10%	4%

¹ i ² Izvor podataka: Reklasifikovani podaci bilansa stanja banaka Srbije i Crne Gore sa stanjem na dan 31. 12. 2003. godine i to web site:

- www.nbs.yu Narodna banka Srbije, Monetarni bilansi i konsolidovani bilans banakas mart 2003.
- www.cb-cg.org Centralna banka Crne Gore, Ekonomski, monetarni i bilansni pokazatelji, mart 2003.

C

Tržišno segmentirana portfolio struktura finansijske aktive konsolidovanih bilansa stanja
bankarstva EU i SCG

BILANS STANJA	EU ¹	Srbija ²	Crna Gora ³
1. Kapitalni računi	3	12	10
2. Rezerve i imobilije	7	6	6
<i>Portfolio sopst. sredstava</i>	10	18	16
1. Eskontni portfolio	8	-	-
2. Lombardni portfolio	9	-	-
3. Portfolio žiralnog novca	10	3	-
4. Portfolio kratkoročnih HoV	12	8	2
5. Kreditno-depozitno portfolio	7	19	46
<i>Portfolio sredstava sa nov. tržišta</i>	46	30	48
1. Portfolio tržišta deviza	1	3	1
2. Devizno internac. Portfolio	3	18	-
<i>Portfolio deviznih sredstava</i>	4	21	1
1. Portfolio akcija	9	6	11
2. Portfolio obveznica	8	8	5
3. Hipotekarni portfolio	13	-	-
4. Zajmovno depozitni portfolio	10	17	19
<i>Portfolio sredstava sa trž. kapitala</i>	40	31	35
<i>Bilansna suma</i>	100	100	100
<i>Struktura portfolia novčane mase (gotovina prema žiralnom novcu)</i>	12:88	40:60	70:30

¹ Izvor podataka: Reklasifikovani podaci bilansa stanja evropskih banaka sa stanjem na dan 31. 12. 2002. godine, web site: Evropske centralne banke www.ecb.int »National aggregated balance sheets of the euro area MFIs, excluding the Eurosystem« ECB Monthly Bulletin-June 2003.

^{2 i 3} Izvor podataka: Reklasifikovani podaci bilansa stanja banaka Srbije i Crne Gore sa stanjem na dan 31.12.2002. godine i to web site:

- www.nbs.yu Narodna banka Srbije, Monetarni bilansi i konsolidovani bilans banaka, mart 2003.
- www.cb-cg.org Centralna banka Crne Gore, Ekonomski, monetarni i bilansni pokazatelji, mart 2003.

D

 Pregled dominirajućih karakteristika bankarsko-finansijskih sistema
 EU i SCG – sličnosti i razlike

<i>r/br</i>	<i>bankarsko-finansijski sistem EU</i>	<i>bankarsko-finansijski sistem SCG</i>
1.	Osnovna proizvodno-trgovačka delatnost bankarsko-finansijske industrije EU je kreacija i proizvodnja finansijskih proizvoda kao i trgovina sa njima koja je u celini slobodna, javna, transparentna i regulisana	Osnovna delatnost bankarsko-finansijskog sektora SCG je finansijska usluga koja je bilateralna, netransparentna i privilegovana
2.	Predmet bankarsko-finansijske trgovine su standardizovani i multilateralni finansijski proizvodi i strategije	Predmet rada su usluga i bilateralni tržišno nepodobni instrumenti kao i kreditno-depozitni ugovorni aranžmani
3.	Portfolio menadžeri, investicioni savetnici i finansijski trgovci bankarsko-finansijskog sektora su etički i poslovno kodifikovani i profesionalni timovi diler-brokera, disponenta, dispečera i risk menadžera	Bankarsko-finansijski radnici su nedovoljno tržišno-finansijski i ad hoc obučeni pojedinci bez etičkih kodeksa i bez ikakve podrške svojih diler-brokera, disponenta i pozadinskih službi/dispečera
4.	Poslovna politika i strategija se realizuju na regulisanim finansijskim tržištima koja su jeftina, efikasna, sa manje opstrukcija i apsurdna, i manje su krizna i nestabilna	Poslovna politika se u najvećem delu realizuje preko bilateralnih kreditno-depozitnih ugovora a u manjem delu na još nerazvijenim finansijskim tržištima koja su skupa, neefikasna, puna tržišnih apsurdna i opstrukcija, nestabilna i krizna
5.	Poslovno-operativna vlast u bankarsko-finansijskom sektoru je decentralizovana a informacije, kontrola i upravljanje rizicima su centralizovani	Poslovno-operativna vlast u bankarsko-finansijskom sektoru je centralizovana a informacije i upravljanje rizicima su decentralizovani
6.	Bankarsko-finansijski sektor je funkcionalno-organizaciono i tehnološki savremen, internacionalizovan i prihodovno u nacionalnom DBP učestvuje sa oko 20%	Bankarsko-finansijski sektor je konzervativan sa svih aspekta (funkcionalno, organizaciono i tehnološki), dominantno lokalni i prihodovno u nacionalnom DBP učestvuje sa oko 4% u Srbiji i sa oko 3% u Crnoj Gori
7.	Bankarsko-finansijski sektor u celini na kreditno-depozitnom novčanom, deviznom i investiciono-zajmovnom tržištu učestvuje procentualno sa 20% (7+3+10) a na svim ostalim, boljim tržištima, sa 80%	Bankarsko-finansijski sektor u celini, na kreditno-depozitnom novčanom, deviznom i investiciono-zajmovnom tržištu učestvuje sa 54% u Srbiji (19+18+17) i sa 65% (46+19) u Crnoj Gori, a na svim ostalim, boljim tržištima, sa procentom od 35-46%
8.	U ukupnoj novčanoj masi efektivna učestvuje sa 12% a žiralni novac sa 88%	U ukupnoj novčanoj masi učešće efektivne iznosi 40% u Srbiji i 70% u Crnoj Gori, a učešće žirnog novca 60% u Srbiji i 30% u Crnoj Gori

5. Tendencije u daljem razvoju bankarstva SCG

Proces transformacije konzervativne banke SCG u savremenu banku, u celini i u pojedinostima harmonizovanu sa direktivama EU i kompatibilnu sa bankom evropske bankarske industrije, nema alternative, pošto je to sastavni i nerazdvojni deo Sudije izvodljivosti i Sporazuma o pridruživanju SCG evropskoj uniji kao i samog Acquis communitaire. Saglasno tome buduća banka SCG imaće sledeće ključne karakteristike:

1. Osnovna delatnost buduće savremene banke SCG biće kreacija, emisija i plasman bankarskih proizvoda koji imaju svoju racionalno-optimalnu prohodnost na finansijskim tržištima, a ne obavljanje:
  - aktivnih, pasivnih i neutralnih bankarskih poslova;
  - kreditnih, depozitnih ili komisionih;
  - u zemlji ili sa inostranstvom;
  - sa privredom ili neprivredom;
  - sa stanovništvom ili pravnim licima,
2. Plasman svojih proizvoda na konkurentnim nacionalnim i internacionalnim finansijskim tržištima buduća savremena banka SCG neće ostvarivati na konzervativan način, ponudom svojih bankarskih pojedinačnih usluga na principu "uzmi ili ostavi", prihvatanjem ili neprihvatanjem uslova iz poslovnog ugovora koji banka nameće i diktira komitentu, već isključivo na savremen način formiranjem ponude od svojih bankarskih proizvoda - paket poslovnih aranžmana na principu "ključ u ruke";
3. Buduća savremena banka SCG će biti u velikoj prednosti naspram tradicionalne banke i iz osnova njene fleksibilnosti i uspešnije prilagodljivosti tržišnim zahtevima i oscilacijama, pa kao takva predstavljaće stabilizatoru a ne remeteću instituciju svakog finansijskog tržišta, bez obzira na stepen njegovog razvoja. Jednostavno rečeno, posledice poslovnog promašaja u ovako koncipiranoj banci biće ograničene na nju samu i biće bez većeg negativnog uticaja na ostale učesnike finansijskog tržišta;
4. Buduća savremena banka SCG biće organizovana na savremen način, raspolažeće sa elektronskom opremom i profesionalnim kadrom i biće inkompatibilna sa:
  - tradicionalnim načinom upravljanja i gazdovanja novčanom imovinom banke u celini i delovima;
  - tradicionalnom tehnologijom rada i sa
  - tradicionalnom poslovnom politikom banke i to u njenom strateškom pristupu projektovanja i u njenoj realizaciji i korekciji;
5. Buduća savremena banka, za razliku od klasične banke, svoju snagu i konkurentnu sposobnost gradiće isključivo na principu podele vlasti i ovlašćenja, odnosno na decentralizaciji funkcionalnog odlučivanja, na krajnje izvršioce u banci, na jednoj strani, i na principu centralizacije informacija i strategije poslovne politike isključivo na nivou menadžmenta, na drugoj strani;
6. U budućoj savremenoj banci SCG, osnovni prodajni prostor i mesto na kome dolazi do poslovnog kontakta između banke i komitenta biće bankarski šalter na kome će raditi tzv. "lični bankar"- portfolio menadžer - kao savremeni profesionalac, a ne kako je to ranije bilo, kreditno odeljenje, depozitno odeljenje, odeljenje za štednju i bankarski specijalisti u njima.
7. Tržišna poslovna politika i strategija buduće savremene banke SCG biće osnovna garancija za uspešno i vremenski zadovoljavajuće sprovođenje reforme banke i za njenu potpunu transformaciju iz konzervativne u savremenu tržišnu banku, koja će osvojenom konkurentnom pozicijom uspešno živeti, raditi i poslovno opstati na bankarsko – finansijskim tržištima, na dobrobit nje same, celovitog bankarstva i cele nacionalne ekonomije SCG. Na taj način će se stvoriti tržišni (a ne državni, politički ili neki drugi) uslovi tako da banka:
  - neće deliti svoje klijente na, na primer, stanovništvo i pravna lica, već na dobre i loše;
  - neće poslovati sa klijentom nudeći mu "kap vode u moru" i to plaćajući ili naplaćujući mu za to "česticom soli" i na principu ugovora o pristupu "uzmi ili ostavi" već će ne samo njemu kao postojećem klijentu nego i klijentima konkurencije ponuditi širok spektar svojih proizvoda sa velikim brojem različitih motivacionih faktora, kao što su interes, renta, diskont, dividenda, ažio, pravo preče kupovine i slično;

- neće imati sa postojećim i budućim klijentima poslovni odnos zasnovan na "magli", obećanjima i pretpostavkama, na subjektivnim i bilateralnim cenama, popustima, rabatima, povlasticama i drugim privilegijama, neće kupovati jeftinije, a prodavati skuplje i preskupo, neće nuditi samo uslugu i "rinfuzu" itd., već će efikasno uspostavljen poslovni odnos sa klijentom imati trajno jer će taj i takav poslovni odnos biti zasnovan na:
- kalkulativnoj, tržišno objektivnoj i konkurentnoj ceni koštanja;
- kalkulativnim bonusima, rabatima i drugim javnim i tržišnim povlasticama;
- na principu obostrane korisnosti i međusobnog poverenja i na standardizaciji i kodifikaciji svog poslovanja
- neće biti nelikvidna i nesolventna banka, niti mono banka sa jednim proizvodom (kredit-depozit) i na jednom segmentu finansijskog tržišta (kreditno-depozitnom), već trajno likvidna banka koja ima tržišno segmentiranu aktivu pa je saglasno tome u promptnoj mogućnosti da iz jednog oblika svoje imovine, koji je tržišno nelikvidan, pređe u drugi likvidniji oblik imovine;
- neće biti banka sa gubicima, ali ni banka sa enormnim dobitima, neće biti ni skupa ni jeftina, neće imati minusna a ni plusna salda na računu, neće imati nepokrivene a neosigurane poslovne i druge rizike, već će jednostavno postati i biti tržišna i savremena, zdrava i konkurentna i kao takva dobro stojeća, ugledna, cenjena i uvažavana banka.

6. Ciljevi harmonizacije bankarstva SCG sa bankarstvom EU

Implementacija, promocija i dosledno pridržavanje odredaba i duha direktiva EU kao i harmonizacija nacionalnih pravnih regulativa Srbije i Crne Gore sa direktivama i njihovim nadnacionalnim zahtevima omogućili bi ostvarivanje velikog broja političkih, ekonomskih i socijalnih ciljeva i Srbije i Crne Gore. Standardizacija berzanske i ukupne finansijske trgovine i kodifikacija pravila ponašanja diler-brokera, kao

finansijskih trgovaca, omogućili bi primenu i dominaciju finansijske etike, etičkih principa i vrednosti u bankarskoj, odnosno u ukupnoj finansijskoj trgovini na jedinstvenim i nadnacionalnim bankarsko-finansijskim tržištima Evropske Unije. Na taj način bi bili stvoreni svi potrebni objektivni i subjektivni preduslovi za oživotvorenje svih ciljeva evropske integracije Srbije i Crne Gore kao i oživotvorenje novog evropskog bankarsko-finansijskog sistema SCG na jedinstvenom evropskom finansijskom tržištu. Time bi bio napušten i zamenjen jedan konzervativni bankarski i finansijski sistem SCG, novim savremenim bankarskim i finansijsko-tržišnim sistemom, koji bi se, osim optimalne zaštite investitora Srbije, Crne Gore i EU, odlikovao i velikim brojem drugih pozitivnosti od kojih, kao najvažnije, treba istaći sledeće:

- teritorijalno bi bilo zamenjeno eksteritorijalnim,
- nacionalno bi bilo zamenjeno nadnacionalnim,
- monopolizam bi bio zamenjen konkurencijom,
- netransparentnobi bilo zamenjeno transparentnim,
- neregulisano bi bilo zamenjeno regulisanim,
- neregularno bi bilo zamenjeno slobodnim,
- tajnost bi bila zamenjena javnošću,
- bilaterala bi bila zamenjena multilateralom,
- rinfuza bi bila zamenjena standardom,
- improvizovano bi bilo zamenjeno kodifikovanim,
- neetičko bi bilo zamenjeno etičkim.

Ovi pozitivni efekti novog evropskog bankarsko-finansijskog sistema SCG morali bi biti rezultat novog procesa rada i stvaralaštva u okviru savremene bankarsko-finansijske industrije i trgovine u kojoj bi: prvo, konzervativni princip rada i rukovodjenja zasnovan na centralizaciji vlasti i odlučivanja, a na decentralizaciji informacija bio uspešno zamenjen principom decentralizacije vlasti i odlučivanja i centralizacijom informacija i drugo, u kojoj bi bilateralizam i normativizam bili zamenjeni etikom i multilateralizmom.

Izvori podataka: web site: linkovi*1. Međunarodne finansijske institucije*

IMF	www.imf.org
World bank	www.worldbank.org
BIS	www.bis.org
EBRD	www.ebrd.org
OECD	www.oecd.org

2. Republičke institucije

Vlada Republike Srbije	www.srbija.sr.gov.yu
Ministarstvo ekonomske veze sa inostranstvom	www.mier.sr.gov.yu
Ministarstvo finansija i ekonomije	www.mfin.sr.gov.yu
Ministarstvo za privredu i privatizaciju	www.mpriv.sr.gov.yu

3. Centralne banke

Narodna banka Srbije	www.nbs.yu
Centralna banka Crne Gore	www.cg-cg.org

Literatura

1. Anđelković Cveta, Vuković Dragoslav: *Prevarare stoleća*, Izveštaj MTK, Izdanje UBJ, Beograd, 1998.;
2. Beck Ulrich: *Was ist Globalisierung?* Suhrkamp Verlag, Frankfurt, 1998.;
3. Büschgen E. Hans: *Neue Bankbetriebslehre - Bankgeschäfte und Bankmanagement*, Gabler, Wiesbaden, 1995.;
4. Boehm-Bezing: *Die Entwicklung der deutschen Privatbanken*, Neues Konzept, J. B. Metzler Verlag, Frankfurt, 1995.;
5. David R.: *Poslovni bonton*, Privredni pregled, Beograd, 1995.;
6. Edward J., Fischer K.: *Banks, finance and investment in Germany*, Cambridge University Press, 1996.;
7. Gordener E., Molyneux P.: *Investment Banking - Theory and Practice*, Euromoney Book, London, 1997.;
8. Grupa autora: *Stanje i perspektiva razvoja evropskog bankarstva do 2000-te godine*, Studija Artur-Andersenovog Instituta, London, 1990, delimične rezultate istraživanja je priredio i objavio Vuković D. u *Jugoslovenskom bankarstvu*, br.8, 9 i 10/91.;
9. Kenčić O.: *Kako razmišlja strateg*, Umetnost japanskog poslovanja, Privredni pregled, Beograd, 1995.;
10. Ninberg Z.: *Umetnost pregovaranja*, Privredni pregled, Beograd, 1993.;
11. Ristić Života: *Eskontno tržište - svetska praksa i jugoslovenska neminovnost*, Biblioteka Mega trendovi, Podgorica, 1999.;
12. Ristić Života: *Etički kodeks na finansijskom tržištu*, Savezna komisija za hartije od vrednosti, Priručnik za polaganje brokerskog ispita, Principi trgovanja na berzama i sa hartijama od vrednosti, Beograd, 1997.;
13. Ristić Života: *Etika i novac - Eseji*, Čigoja, Beograd, 2002.;
14. Ristić Života: *Novo evropsko berzansko pravo*, Centar za unapređenje pravnih studija, Beograd, 2001.;
15. Ristić Života: *Tržište kapitala*, Privredni pregled, Beograd, 1990.;
16. Ristić Života: *Tržište novca*, Privredni pregled, Beograd, 1990.;
17. Huck Rolf: *Bank und Ethik*, SBS Zürich, 1992.;
18. Scott Cook: *Quicken - Ihr persönlicher Finanzmanager*, Institut "Intuit", Frankfurt, 1997.;
19. Steiner Manfred/Bruns Christoph: *Wertpapiermanagement*, Schäffer-Poeschel Verlag - Stuttgart, 1999.;
20. Süchting Joachim: *Bank-Management*, Schäffer-Poeschel Verlag - Stuttgart, 2000.;
21. Tapscott Don: *The Digital Economy*, McGraw-Hill, New York, 1995.;
22. Thommen Johann: *Ethik für Manager*, SBS, Zürich, 1990.;
23. Volfram Engels: *Kapitalizam i njegove krize, o zloupotrebi novca i bedi finansijskog tržišta*, Beograd, priredio Prof. dr Ristić Života, 2000.;
24. Weber Max: *Globalisierungsprozess*, Knapp-Verlag, 1998.;